

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ
В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
Ювілейної X Міжнародної науково-практичної конференції
23–25 квітня 2025 року

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ
В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Ювілейної X Міжнародної науково-практичної конференції

23–25 квітня 2025 року

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Ірпінь
2025

УДК 159.922(06)

ББК 88.5я431

А 43

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного податкового університету
(протокол № 17 від 26 червня 2025 р.)*

А 43

Актуальні проблеми психологічної та соціальної адаптації в умовах кризового суспільства [Електронне видання] : збірник матеріалів Ювілейної X Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ірпінь, 23–25 квітня 2025 року. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2025. – 388 с. – PDF-формат ; мережеве видання ; інституційний репозитарій.
ISBN 978-966-337-767-4

У матеріалах Ювілейної X Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми психологічної та соціальної адаптації в умовах кризового суспільства» висвітлюються теоретико-методологічні та практичні питання розвитку гуманітарного знання як складової гармонійного розвитку особистості; соціально-філософського та політичного осмислення проблем адаптації в умовах кризового суспільства: український і міжнародний досвід; соціологічного та соціально-психологічного вимірів адаптації особистості в умовах сучасного глобалізованого суспільства; соціалізації особистості як освітньої та соціально-педагогічної проблем; психолого-педагогічного забезпечення освітнього процесу: сучасні проблеми та виклики; особливості професійної освіти в Україні та світі: сучасні тенденції психологічної допомоги особистості в умовах кризового суспільства.

Зміст матеріалів віддзеркалює актуальні питання теоретичних і прикладних досліджень, спрямованих на вирішення проблем конструювання життєдіяльності особистості в контексті відновлення внутрішнього потенціалу за рахунок особистісного ресурсу.

Матеріали науково-практичної конференції розраховані на наукових працівників у галузі психології, соціології, педагогіки, професійної освіти, викладачів, аспірантів, студентів, а також на практичних психологів, соціальних педагогів, соціологів і соціальних працівників.

За зміст поданих матеріалів несуть відповідальність їхні автори.

УДК 159.922(06)

ББК 88.5я431

ISBN 978-966-337-767-4

© Державний податковий університет, 2025

ЗМІСТ

МАТЕРІАЛИ УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

<i>Бенюх Олександр Григорович, Калениченко Руслан Арсенович</i> ОПТИМІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ РІЗНИХ КОЛЕКТИВІВ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	20
<i>Беняс Володимир Вікторович, Чупрій Леонід Васильович</i> СХІДНИЙ ВЕКТОР РОЗШИРЕННЯ НАТО: ВПЛИВ НА ПОЛІТИЧНУ АДАПТАЦІЮ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ	24
<i>Белокопитов Нікіта Сергійович, Плоский Віталій Олексійович</i> АРХІТЕКТУРА АДАПТАЦІЇ: МОДЕЛЮВАННЯ ШКІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА	27
<i>Білас Тарас Мирославович, Ярас Володимир Ігорович</i> КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ВІД ЛЕКТОРА ДО ФАСИЛІТАТОРА НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА	29
<i>Богдановський Дмитро Ігорович, Богдановський Ігор Валерійович, Льовкіна Олена Геннадіївна</i> ПРОБЛЕМИ ЖІНОЧОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	31
<i>Бондарев Костянтин Олегович, Руденко Микола Васильович</i> АУТЕНТИЧНІ ПРАКТИЧНІ ВПРАВИ ТА КОМАНДНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК КЛЮЧОВІ ЧИННИКИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА	34
<i>Бондаренко Наталія Петрівна</i> ІННОВАЦІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: ПРОЄКТНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА НАВИЧОК ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ.....	37
<i>Бондарчук Павло Сергійович</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УМОВ ДЛЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЯК ЗАПОРУКА ЗБЕРЕЖЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	39

Лукаш Іван Іванович, Юдічева Ольга Петрівна ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ТОВАРОЗНАВЦІВ	151
Максим'юк Іван Васильович, Руденко Микола Васильович ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ БУДІВЕЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА	153
Мойсеєнко Артем Дмитрович, Кравченко Ірина Леонідівна ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-АДАПТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ АРХІТЕКТОРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ СИСТЕМНИХ СОЦІОГЕННИХ КРИЗ.....	156
Мойсеєнко Микола Миколайович, Ільїн Олег Олександрович ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	159
Морковник Сергій Петрович, Мілейковський Віктор Олександрович АДАПТИВНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КРИЗИ.....	161
Нагребельний Андрій Олегович, Чупрій Леонід Васильович КЛЮЧОВІ ЗАСАДИ МІЛІТАРНОЇ ІДЕОЛОГІЇ «РАШИЗМУ».....	164
Нежинська Олена Олександрівна РОЗВИТОК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА.....	167
Олійник Леонід Віталійович КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	170
Онищук Володимир Самвелович, Нестеренко Олена Вікторівна РОЛЬ ВИКЛАДАЧА ЯК ЧИННИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ	173

УДК 378.147:72:316.6

Артем Дмитрович Мойсеєнко,
*аспірант кафедри теорії архітектури
і архітектурного проєктування;*
Ірина Леонідівна Кравченко,
*доктор архітектури, професор
Київського національного університету
будівництва і архітектури*
ORCID 0009-0003-6716-4181

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-АДАПТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ АРХІТЕКТОРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ СИСТЕМНИХ СОЦІОГЕННИХ КРИЗ

Сучасні глобальні й регіональні кризи – зокрема збройні конфлікти, екологічні катастрофи, пандемії та соціально-економічна нестабільність – зумовлюють потребу в переосмисленні ролі архітектора в суспільстві. Архітектура в таких умовах перестає бути суто технічною чи естетичною дисципліною. Вона дедалі частіше розглядається як інструмент соціальної реабілітації, підтримки громади та зміцнення колективної стійкості. Просторові рішення набувають ознак терапевтичного впливу, а архітектор виступає посередником між технічними можливостями та гуманітарними потребами постраждалого населення.

У цьому контексті особливої актуальності набуває формування соціально-адаптивних компетентностей у майбутніх архітекторів – тобто здатності працювати в умовах невизначеності, реагувати на соціальні виклики, налагоджувати ефективну комунікацію з громадою, приймати етично зважені рішення та застосовувати міждисциплінарний підхід до проєктування. Українські Наукові дослідження в галузі педагогіки (Зязюн І.А., Отич О.М.) наголошують на важливості розвитку емоційної культури, рефлексивного мислення та соціальної відповідальності фахівця як засад його професійної адаптивності в умовах змін [1, с. 74; 2, с. 58, 59]. Ці положення особливо актуалізуються в архітектурному контексті, де результатом професійної діяльності є не лише матеріальна структура, але й трансформований соціальний простір.

В умовах післявоєнної реконструкції України ця проблематика набуває стратегічного значення. Адже підготовка архітектора нового типу – не лише фахівця, але й відповідального суб'єкта соціальних перетворень – є ключовою передумовою стійкого відновлення урбаністичного та культурного середовища.

Водночас вітчизняна архітектурна освіта лише частково відповідає цим вимогам. Більшість освітніх програм залишаються орієнтованими переважно на інженерну складову, залишаючи поза увагою питання гуманітарної чутливості, кризової психології чи соціального моделювання. Проте міжнародна практика – зокрема освітні

моделі, що функціонують в Ізраїлі, США та країнах Європейського Союзу – демонструють, що саме соціально-адаптивні компетентності фахівців є запорукою ефективного реагування на надзвичайні ситуації.

Формування соціально-адаптивних компетентностей майбутніх архітекторів передбачає системне поєднання педагогічних, психологічних, фахових і міждисциплінарних компонентів, що дозволяють студентам ефективно реагувати на виклики кризового середовища. У контексті архітектурної освіти ці компетентності охоплюють здатність до критичного осмислення соціальної ситуації, комунікативну гнучкість, емоційну стабільність, здатність до співпраці з представниками громад і владних структур, а також етичну відповідальність за результати проєктної діяльності.

З огляду на вітчизняний педагогічний досвід, вагоме місце в структурі адаптивної підготовки займає розвиток професійної рефлексії та комунікативної компетентності. Зокрема, акцентується важливість формування педагогічної майстерності як здатності до ефективної міжособистісної взаємодії, адаптації до змін та прийняття рішень в умовах невизначеності [3, с. 4–5]. Такі навички набувають особливого значення в архітектурній діяльності в умовах війни або природного лиха, коли архітектор працює не лише з технічним завданням, а й з колективною травмою та очікуваннями постраждалого населення.

Міжнародний досвід засвідчує важливість інтеграції кризового контексту у зміст професійної підготовки. Дослідження, проведене у Technion – Israel Institute of Technology, підтверджує ефективність освітніх практик, які акцентують увагу на соціальній емпатії, екологічній чутливості та роботі з територіями, які зазнали деструкції внаслідок конфліктів [4, с. 359–362]. Зокрема, студенти залучаються до створення сценаріїв реабілітації громадського простору, що моделює ситуації, з якими архітектори стикаються в реальному житті. Аналогічно, у США в навчальних програмах провідних архітектурних шкіл акцентовано увагу на розробці адаптивних стратегій у межах дисциплін із кризового урбанізму, реставраційного архітектурного проєктування у надзвичайних ситуаціях. Як показує практика Harvard Graduate School of Design, важливим аспектом такої підготовки є міждисциплінарність: архітектори працюють у командах з соціологами, урбаністами, інженерами й психологами [5].

У європейському контексті варто виокремити проєкт ARCH4CHANGE (Erasmus+), в межах якого розроблено рекомендації щодо включення кліматичної та кризової чутливості у навчальні курси для архітекторів. Як зазначають Boarin і Martinez-Molina, ефективне впровадження таких змін можливе лише за умови активної участі студентів у проєктному навчанні, формуванні їхньої ціннісної позиції та рефлексивних установок [6].

Імплементация подібних підходів в українську архітектурну освіту потребує комплексної педагогічної стратегії, яка включатиме курсову підготовку з кризової архітектури та адаптивного проєктування, проєктні студії з реальними замовленнями від громад, інтеграцію методів соціального моделювання, навчання у мультидисциплінарному середовищі, а також розвитку етичної компетентності. Освітні інституції

мають не лише адаптувати навчальні плани, а й створити відповідне середовище підтримки викладачів: науково-методичне забезпечення, доступ до актуальних міжнародних досліджень, обмін досвідом у рамках міжвідомчих партнерств.

Таким чином, формування соціально-адаптивних компетентностей архітекторів постає як важливий напрям сучасної освітньої трансформації в умовах зростаючої складності суспільних викликів. Архітектурна освіта має не лише передавати фахові знання, а й формувати здатність майбутніх фахівців мислити гнучко, відповідально та міждисциплінарно, з урахуванням соціального контексту та гуманітарних потреб середовища.

Залучення інноваційних педагогічних підходів, що поєднують кризову чутливість, етичну рефлексію та комунікативну активність, дозволяє підготувати архітекторів, здатних не лише проектувати, а й супроводжувати процеси відновлення, адаптації та соціальної інтеграції в посткризовому просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зязюн І. А. Технологізація освіти як історична неперервність. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2001. № 1. С. 73–85.
2. Отич О. М. Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. 208 с.
3. Руденко М. В., Мороз І. М. Комунікативні процеси у педагогічній діяльності. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 204 с.
4. Natanian, J., & Aleksandrowicz, O. (2018). Environmental education of an architect: The case of final-year design studio at the Technion, Israel. *ArchNet-IJAR*, 12 (1), 356–367.
5. Harvard Graduate School of Design. Landscape Architecture in a Changing Climate. 2020. URL : <https://www.gsd.harvard.edu>
6. Boarin P., Martinez-Molina A. Methods for Integrating Climate Change Design (CCD) in the Curriculum: ARCH4CHANGE Erasmus+ Report. 2022. URL : <https://orca.cardiff.ac.uk>

Наукове електронне мережеве видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ
АДАПТАЦІЇ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА**

*Збірник матеріалів
Ювілейної X Міжнародної науково-практичної конференції*

23–25 квітня 2025 року

Укладачі: *Р. А. Калениченко,
І. О. Петухова*

Відповідальний за випуск: *Н. Б. Добрянська*

Верстка: *Д. П. Завальницька*

*Друк. арк. 22,4
Замовлення № 1147*

*Підготовлено до друку науково-організаційним відділом
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна*

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022*